

JÓZSA KLÁRA:^{*}

Települési versenyképesség, települési siker

Abstract

The success is variable and complex. Recognition of local talent, mayor of the settlement, cooperation of population, intellectual capital, firms are important to success. This elements are more important in a small village's life, particularly, when this settlement is a young small village as Remeteszőlős.

1. Bevezetés

A történelem során a települések – legyen az nagyváros, vagy aprófalu – között mindig folyt valamiféle versengés. A verseny általánossá válását csak a közelmúlt eseményei indukálták, a gazdasági szerkezetváltás és a világgazdasági globalizáció (Enyedi 1997). A versenyképesség, siker, fejlődés fogalmkörével kapcsolatban gyakran csak a „látványt” ismerjük, az új, vagy éppen hanyatló elemeket látjuk (Mészáros 1993). Fontos azonban azoknak a mechanizmusoknak a megismerése is, amelyek ezeknek az új, vagy éppen hanyatló elemeknek a meglétét előidézik.¹ Jelen tanulmány célja a „látvány” mögött rejlő mechanizmusok feltárása, szakirodalomra, terepbejárás tapasztalatokra, és egy nemrégiben önállóvá vált aprófalu, Remeteszőlős polgármesterével folytatott személyes interjúra támaszkodva. Remeteszőlős 2002-ben vált önálló településsé, korábban Nagykovácsi zártkertje volt. Ennek következtében infrastrukturális és intézményi ellátottsága hiányos. A budapesti agglomeráció része, szuburbán település, nagyszámú kiköltözővel és ebből eredő társadalmi konfliktusokkal.

2. Sikertényezők

2.1. Országos, régiós, kistérségi tényezők

A sikert a tér és társadalomkutatásokban gyakran vizsgálják regionális oldalról. A másik fő kutatási terület a városi verseny, városi siker vizsgálata.

Országos szinten a sikerhez elengedhetetlen, hogy az ország világosan meg tudja fogalmazni érdekeit, az országban jelen legyen a társadalmi kohézió, ami az érdekérvényesítés nélkülözhetetlen feltétele (Inotai – Veress 2004).

„A sikeres régióban növekszik az előállított jövedelem. E jövedelem jelentős része helyben marad befektetésre, vállalkozói és személyi jövedelemre, adók formájában településműködtetésre és fejlesztésre. A jövedelemnövekedésből a lakosság széles rétegei is részesülnek, a gazdasági növekedés nem károsítja a régió természeti környezetét, épített és kulturális értékeit (Enyedi 1997).

^{*} PhD-hallgató – Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Kar, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék.

¹ Itt kívánjuk megjegyezni, hogy a versenyképesség fogalmát jelen tanulmány a korábbi szakirodalomra támaszkodva a sikernél szűkebb kategóriaként, annak feltételeként kezeli (Enyedi 1997), mondván a versenyképességet befolyásoló tényezők igen összetett körét napjainkban a sikeresség fogalma fogja össze (Lukács 2008).

A régiók, kistérségek sikerességének feltétele a foglalkoztatottak szolgáltatásokban és/vagy feldolgozóiparban való koncentrációja, a könnyű megközelíthetőség, elérhetőség, a magasan kvalifikált munkaerő mellett a szociális infrastruktúra, üzleti szolgáltatások megléte (Lukács 2008).

2.2. A sikeres város tényezői

A városi verseny fogalmának egyik lehetséges értelmezéseként „A verseny mindig nyerteseket és veszteseket jelent – a nyertesek a sikeres városok.” (Enyedi 1997). A sikeres város fogalma azonban nem volt mindig azonos, időről időre folyamatosan változott. Az ókorban és a középkorban azok a városok voltak sikeresek, amelyek a környező településeket hatalmukba tudták keríteni (Sári 2001, Benevolo 1994). Az ipari forradalom idején a fejlett iparral rendelkező, a szocializmus idején a „szocialista városok”, a rendszerváltás után a piacgazdasági változásokra gyorsan reagálni tudó városok voltak sikeresek (Sári 2001).

Ma a sikeres város képes alkalmazkodni az őt érintő változásokhoz, benne a tercier szektor térnyerése jellemző, melyben az értékűző ágazatok nagy számban jelen vannak. A sikeres városban felértékelődik a tudás, jelen van a K + F, erős az innovációs képesség. A város kiveszi részét az őt érintő döntéshozatalból, középosztálya gyarapodik, de megjelenik a marginalizálódás, a társadalmi konfliktusok is (Herbert–Smith 1989). Ugyanakkor a sikeres város jól kezeli a konfliktusait, külkapcsolatokkal rendelkezik, benne a jövedelem és a foglalkoztatás növekszik (Enyedi 1997). A sikeres város szolidáris város. A sikeres várost a lehetőségek, a cselekvőkészség, a civilizált keretek jellemzik, fejlődik a gazdasága, munkahelyek teremődnek, képzések vannak, megfelelő színvonalú az infrastruktúra és a szolgáltatások (Lukács 2008).

2.3. A falusi, aprófalusi siker tényezői

Azokban a falvakban van meg a remény a fejlődésre, ahol fiatalok vannak, és ahol a helyi, egyedi lehetőségeket felismerik. A legfontosabb feladat a fiatalok megtartása. A fiatalok egyik csoportja a tanulók, akiknek az értékeik módosulnak a tanulmányaik alatt, a másik csoport a dolgozóké, akiket a munkahelyi, jövedelemszerzési lehetőségek visznek el a faluról (Szász 1984). Remeteszőlős tekintetben nem szokványos kistelepülés. Nincs gond a fiatalok megtartásával, bár az aktív lakosság köréből gyakorlatilag senki sem helyben dolgozik, Budapestre ingázik, lakóhelyüknek mégis egyre többen választják Remeteszőlőst. Nem csak településvezetés, hanem a lakosság igénye is Budapest mellett egy csendes, nyugodt települési környezet biztosítása, amit alacsony helyi adókkal is elősegítenek.

Az alapellátás – lakás, ivóvíz, villamos energia, út, gyermekintézmények, kereskedelmi ellátás, szolgáltatások – feltételeit is meg kell teremteni a kistelepüléseken. Persze nem lehet mindent mindenhol megteremteni, az esetek jó részében szükség van települési összefogásra (Köszegfalvi 1984). Remeteszőlős esetében az intézményi ellátottság teljes egészében hiányzik. Nincs óvoda, iskola, nincs polgármesteri hivatal – a Remeteszőlősi Polgármesteri Hivatal a Rendőrtiszti Főiskola épületében üzemel 4 fővel. A község szélén helyet kapó CBA üzlet sem községi boltként, sokkal inkább az átmenő forgalmat kihasználó, a község lakói által is igénybe vehető üzletként működik.

A rendszerváltás után egyre nagyobb számban megjelenő kistérségi szövetségek céljai a terület- és gazdaságfejlesztés mellett a foglalkoztatási gondok enyhítése, az infrastrukturális fejlesztések, és a vállalkozások elősegítése volt (G. Fekete 1993). A falvak fejlődését a kistérségi integráció, a kistérségi társulások tehát nagymértékben elősegíthetik, szükséges

viszont a helyi társadalmi aktivitás, és minden esetben szükséges településrendezési terv² (Csatári 1993). Remeteszőlős önállóvá válásakor a köztársasági elnök határozata csak azt mondta ki, hogy van Remeteszőlős, a belterületi határok adottak voltak viszont a külterületi határok nem. Remeteszőlős szeretett volna közvetlen Budapesti határt, Nagykovácsi – mely településből Remeteszőlős kivált – pedig arra törekedett, hogy Remeteszőlős ne terjeszkedjen a Nagykovácsi út dél-nyugati oldalára. Az ügy peresítve lett, mely pereskedés 5 évig tartott. Ezt követően lehetett csak településrendezéssel foglalkozni. A jelenleg készülő településrendezési tervben a szilárdburkolatú úthálózat kiépítése mellett településközpont, kereskedelmi öv, és rekreációs terek kialakítására is törekszik a településvezetés.

Az idegenforgalmi lehetőségek kiaknázása is a fejlődés elősegítője lehet az aprófalvakban, de csak ott, ahol a funkcióleépülés még megfordítható folyamat. Programok, a falu megismertetése, fizetővendég-hálózat kialakítása a jó turisztikai adottságokkal bíró falvakban a fejlődés elősegítője lehet (Vuics 1984). Turizmus tekintetében is sajátos szerepű Remeteszőlős. Kedvelt kirándulóhely a Remete-szurdok, de nem célja a településnek ennek a lehetőségnek a kiaknázása, és még kevésbé szerepel az elképzelések között a falusi turizmusra alapozás. Ennek indokaként a polgármester a következőképpen fogalmaz: „itt budapesti emberek laknak budapesti szemlélettel, akik bizonyos tekintetben zárkóztak, és munka után nyugalomra vágnak”.

Régi, újra és újra visszatérő probléma a közlekedési feltételek javítása. A kistelepülések lakossága számára az lenne ideális, ha minél rövidebb idő alatt minél kevesebb megállással jutnának el a lakosok célállomásukhoz, a centrumok elérhetősége javulna (Enyedi 1980, Erdősi 1984, Csapó 1993). Remeteszőlős esetén ez a probléma hatványozottan jelentkezik. Bár a település infrastrukturális ellátottsága – víz, gáz, telefon, internet megléte – a többi kistelepüléshez viszonyítva kielégítő, szilárd burkolatú út alig van, a járdák hiányoznak. Ennek a problémának a felismerése a településvezetés, és a lakosság részéről is megtörtént. Jelenleg 3 utca áll aszfaltozás alatt Remeteszőlősön, a szilárd burkolatú utak kialakítása 30% önkormányzati, és 70% lakossági tőkéből történik. A közlekedési feltételek hiányos volta a pályázatszerzési lehetőségeknél is megmutatkozik. A polgármester álláspontja szerint Remeteszőlősnek a pályázati forrásszerzés egy részét tekintve Budapesttel kell versenyeznie, ami nem egyszerű feladat. Pl. egy a tömegközlekedési tényezőket figyelembe vevő ROP-os pályázat esetén Remeteszőlős, ahol nincs helyi tömegközlekedés, nincs át szállási lehetőség eleve – 20 ponttal indul Budapesttel szemben.

2.4. Az emberi oldal

Van egy a tér- és társadalomkutatások látókörébe ritkábban eső tényező – az ember –, aki a kedvezőtlen helyzetből is képes kiemelni egy-egy települést idézem: „Münchhausen báró módjára – a mocsárból” (Bódi-Böhm 2000). Az emberi oldalt tekintve siker az, ha egy vezető több cikluson keresztül a helyén marad. Ehhez szükséges az az integrátor polgármester, akit a helyi elit, a helyi társadalom támogat döntései megvalósításában. A település vezetőjének ambiciózusnak, rátermettnek, változást akarónak kell lennie, vagy fogalmazhatunk úgy is, hogy a polgármesternek egyszerre kell polgárnak és mesternek is lennie (Böhm 1993). Jól példázza ezt a szerepkört a remeteszőlősi polgármester félmondata, miszerint polgármesterként a település életével kapcsolatban nagyjából mindenbe bele kell folyni. Remeteszőlős jelenlegi polgármesterének ambiciózus voltát, a községért való tenni akarását mutatja, hogy ő volt az első polgármester Remeteszőlősön, aki pályázatot

² Az Alföld kutatási Program során végzett kérdőíves felmérésből kiderül, hogy az 1990-es évek elején az alföldi falvak harmada nem rendelkezett területrendezési tervvel (Csatári 1993).

nyújtott be. Az ő kezdeményezésére egy erre a célra elkülönített keretből a település igyekszik az újonnan megjelenő Budapest térképeken mint önálló település megjelenni.

A lakossággal való hatékony együttműködéshez elengedhetetlen a helyi érdekek kommunikációja, az érdekegyeztetés. A sikerhez elengedhetetlen az is, hogy a hagyományos polgári értékek, az identitás, az empátia, az újra való fogékonyság ott legyen a település lakóiban. Szükséges a nyitottság, a fogadókészség, az erős lobby. A sikerhez elengedhetetlen egy kapcsolati háló megléte a környező, és távolabbi településekkel, intézményekkel, személyekkel (Bódi–Bóhm 2000). Ez a kapcsolati háló gyenge tartópilléreken áll Remeteszőlősen. A Nagykovácsitól való különválás ellenségeskedést, konfrontációt okozott Remeteszőlősen. A lakosság egy része nem érti miért kellett különválnia Remeteszőlősnak. Nincs mód a vélt, vagy valós problémák megbeszélésére, hiszen hiányoznak a közösségi terek is. Az elmúlt évben közösségteremtő szándékkal megalakult a Remete Csemete Alapítvány, mely a közösségteremtő programok szervezése mellett hangsúlyt fektet a játszótér-, parkfejlesztésre, a közterületek karbantartására és a környezetvédelemre.

Végül Lukács Gergely Sándor értelmezésében a közösségi sikernek előfeltétele az egyéni siker. A szerző a közösségi és magánsiker feltételeiként kulturális, műveltségi, történeti, helyi közösségi, attitűd- és mentálisbeli feltételeket nevez meg (Lukács 2008). A közösségi sikerhez szükséges tehát az, hogy a település polgárai egyenként is sikeresek legyenek, hogy mindenki kiálljon a saját véleménye mellett, de amíg mindenki individuusként viselkedik, nem azt keresi, ami összeköt, hanem ami szétválaszt, addig nincs az egyéni sikeren túl közösségi, települési siker – derül ki a Remeteszőlős polgármesterével folytatott beszélgetésből.

2.5. Ami még a sikerhez szükséges

A sikernek van egy kívülről és egy belülről elismert oldala. Kívülről a külső elvárásoknak – sajtó, intézmények, társadalom – való megfelelés, belülről a megélt, átélt „jó” a siker sajátja (Bódi–Bóhm 2000). A sikerhez nélkülözhetetlen a hazai és külföldi reputáció. Nagyban hozzájárul egy település sikeréhez, ha a megyei, országos médiában pozitív hírek hallhatók, olvashatók róla. Remeteszőlősen ez a fajta PR-tevékenység is felemás formában jelenik meg. Hiszen cél az, hogy a települést országosan is megismerjék, létét elismerjék, de nem cél turisztikai mozgósítás Remeteszőlőstre.

Fontos a látszat. A sikeresnek tűnő település vonzza a sikerorientált vállalkozásokat, így a látszatsikerből valódi siker lehet, fogalmazza meg Garamhegyi Ábel a 2001-ben tartott MUT Konferencián (Dékány 2001). Remeteszőlősen a vállalkozási hajlandóság igen magas, 80 fölött van a vállalkozások száma. Ennek hátterében az igen alacsony iparüzési adó áll.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a sikert csak valamihez viszonyítva lehet definiálni, legyen az egy korábbi állapot, egy kitűzött cél. Ami egyik oldalról siker, az valaki más szemszögéből fogalmazzunk úgy, kedvezőtlen folyamat. Remeteszőlősen a siker viszonyítása nem egyszerű. Ahogyan a polgármester fogalmaz: „a környező települések és mi két külön pályán mozgunk, és a két pálya gyakran nem is párhuzamos”. Ennek ellenére Remeteszőlőst fejlődőképesnek, néhány év múlva sikeresnek nevezhetjük.

3. Összegzés

A siker időben folyamatosan változó, összetett fogalom, melynek számos tényezője van. Önmagában nem értelmezhető, viszonyítási alap nélkül nem létezik, a sikerre törekvés csak az egyik oldalról siker, a másik oldal szemszögéből veszteség, kedvezőtlen folyamat.

A települési sikerhez elengedhetetlen a helyi adottságok felismerése, a bennük lévő lehetőségek kiaknázása. Fontos a kapcsolatépítésre való törekvés, legyen ez lakossági együttműködés, térségi együttműködés, külkapcsolat-építés. A települési vezetés, a polgármester személye, a napjainkban egyre inkább felértékelődő humán tőke, az innovációs képesség is a siker zálogai. A siker feltétele a helybeli döntéshozatal, az önkormányzat hatékony működése.

Egy olyan speciális helyzetű kistelepülés, mint Remeteszőlős esetén a fent felsorolt tényezők elérése, megvalósítása talán még nehezebb, de mindenképp összetettebb feladat. E feladat megvalósításának első lépése Remeteszőlős polgármesterének szavait idézve talán éppen az, hogy Remeteszőlős mint önálló település neve ismert legyen, és a környékbeli falvak, városok „ne úgy tekintsenek a településre mint szegény rokonra, hanem mint legkisebb gyermekekre.”

Irodalomjegyzék

- Benevolo* (1994): A város Európa történetében. Atlantisz Kiadó, Budapest.
- Bódi-Böhm* (2000): Sikeres helyi társadalmak Magyarországon. Agroinform Kiadóház, Budapest.
- Böhm* (1993): Rendszerváltás vagy elitváltás a helyi hatalomban. In: Kiút a válságból. II. Falukonferencia. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. pp. 241–244.
- Csatári* (1993): Az alföldi falusi önkormányzatok önképe. In: Kiút a válságból. II. Falukonferencia. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. pp. 179–183.
- Csapó* (1993): A rendszerváltás hatása a Nyugat-Dunántúl aprófalvas településeire. In: Kiút a válságból. II. Falukonferencia. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. pp. 275–280.
- Dékány* (2001): A siker titka. Falu Város Régió 3. pp. 21–24.
- Enyedi* (1980): Falvaink sorsa. Magvető kiadó, Budapest.
- Enyedi* (1997): A sikeres város. Tér és Társadalom 4. pp. 1–8.
- Erdősi* (1984): A törpefalvak közlekedési ellátottsága. In: Sükösd F. szerk.: Az aprófalvak közlélete és ifjúsága. Kisz Baranya megyei Bizottsága, Pécs. pp. 227–233.
- G. Fekete* (1993): A kistérségi szövetségek szerepe a területfejlesztésben. In: Kiút a válságból. II. Falukonferencia. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. pp. 225–230.
- Herbert-Smith* (1989): Social Problems and the City. Oxford University Press, Oxford.
- Inotai-Veress* (2004): Hogyan lehetünk sikeres tagjai az Európai Uniónak? Műhelytanulmányok 58. MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest.
- Kőszegfalvi* (1984): Az aprófalvak ellátása. A helyi és a körzeti intézményhálózat adottságai. In: Sükösd F. szerk.: Az aprófalvak közlélete és ifjúsága. Kisz Baranya megyei Bizottsága, Pécs. pp. 208–216.
- Lukács* (2008): Sikeres vidék. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest.
- Mészáros* (1993): A falu sorsának belső területfejlesztési összefüggése. In: Kiút a válságból. II. Falukonferencia. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. pp. 176–178.
- Sári* (2001): A „sikeres” város. Falu Város Régió 3. pp. 25–26.
- Szász A.* (1984): Aprófalvak – nagy felelősség. In: Sükösd F. szerk.: Az aprófalvak közlélete és ifjúsága. Kisz Baranya megyei Bizottsága, Pécs. pp. 153–165.
- Vuics* (1984): Hozzászólások Az aprófalvak közlélete és ifjúsága c. konferenciához. In: Sükösd F. szerk.: Az aprófalvak közlélete és ifjúsága. Kisz Baranya megyei Bizottsága, Pécs. pp. 286–288.